VICTOR CIRIMPEI

Institutul de Filologie
(Chişinău)

FRAGMENTE DE TEZAUR AL MENTALITĂȚII ŞI INTELIGENȚEI POPULARE (III)

Abstract

This third study, accompanied by ethno-folkloric materials, is entitled „Fragments from the treasury of popular mentality and intelligence", continues a work published in „The Journal of Linguistics and Literary Science", 2009, no. 3-4 (there are also displayed the principles of publishing this treasury there) and „Philologia", 2010, no. 5-6. The present groupage of *Fragments* is dedicated to historical memories of the people, ethnographic descriptions, anonymous artistic creations collected throughout the area during 1959-1961.

Prima probă de asemenea materiale etnofolclorice a văzut lumina tiparului în „Revista de lingvistică şi ştiinţă literară", 2009, nr. 3-4 (acolo sînt expuse şi principiile editării acestui tezaur), al doilea eşantion similar − în publicaţia academică „Philologia", 2010, nr. 5-6; pentru prezentul grupaj de *Fragmente* am ales materiale-proză (amintiri istorice, descrieri etnografice, creaţii artistice).

Notă preventivă: La redactarea prezentului studiu, în afară de dialectismele inerente vorbirii orale, am respectat normele ortografice ale limbii române conform convingerii unor lingvişti de talie mondială, dar şi a noastră, cu *Argumente anti „î" din „a" şi „sunt"*, publicată în RLŞL (Chişinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

1961, 21 iunie, s. Mărculeşti, r-nul Floreşti, RSS Moldovenească, de la Zăru Vasile Andrei, 78 de ani; o legendă şi o amintire din trecutul unor sate:

[Oamenii urieşi]

Şi oaminî o şi fost şî urueşî* şiĭa?...

Nu ştĭu,-ĭ drept ori îi povesti, da sî spuni din bătrîni, cî urueşî luau... − vedz mojilili estea [movili naturale mari din apropierea satului]? − li luau în poalî! Cîti şăsă boi luau în poalî!

Tăti mojilili di pi aişi, sî spuni, cî di urueş îs făcuti. Iaca o maşînî chiar, şî cît trebî sî lucredzî ca sî facî o mojilî?!...

Mărculeştī şî Floreştī

Sî spuni din bătrîni cî Mărculeştī îs mai vechi dicît Floreştī. Da iaca Floreştī s-o făcut ca tîrg − mari, întins; da Mărculeştī n-o mai adăujit.

1960, 2 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Gangea Maria Maxim, 73 de ani; amintire din trecutul satelor:

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

De-a cui moşîe ţîneu Drăgăneştī

În moşîea lu' Pavîl Aganóvici [Oganovici] întra Drăgăneştī, Bilicenī, Ochiu Alb, Ocnița... (Ş-am şî uitat mai cari...) În şăpti locuri ţîné [boierul acela].

1960, 3 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Alexandru Alexei, 48 de ani; şi Urecheanu Ion Agache, vreo 40 de ani; informație etnofolclorică:

[Din istoria Drăgăneştilor]

Înainti vremi satu Drăgăneşti, cu moşîea lui, era în stăpînirea unei turcoaice; mai pi urmî − a boerilor din jița Oganóvicĭ: Petrun'ea Oganovicĭ („Hulubaş"), apî unu Pavalaş (nepotu lui Petrun'ea), apî Olea şî Costea, ş-apî Mihail. Cînd stăpîneu fişiorī lui Mihail Oganovicĭ, o fost *reforma agrarî*, le-o lasat numai cîtī o sutî di hictarī (asta de-amî cu românî [după 1918]).

Oganovicii erau di la Mîndîc (în raĭonu Tîrnova amu [mai pe urmă − în raionul Drochia]).

Kolhóz în Drăgăneşti s-o făcut nu di mult − în padză şî opt s-o-nființat şî-n padză şî nouî l-o terminat (i-o colectivizat pi tăț). La-nşeput kolhozu sî numé „Adinațîtîĭ s'ezd Vă-Lă-Kă-Să-M" [„Congresul XI al Komsomolului"]. Oaminī dzîşeu „Văleu, Cățaua". În cindză şî şăptī, primavara, s-o unit cu kolhozu „Kirov" [numele unui politician sovietic] (Sacarovca şî Chirilenī) şî s-o numit „Drújba" [„Prietenie"], da-n decembrií o mií nouî sutī şindză şî nouî o-ntrat în „Drujba" şî „Drumu leninist" (Cotijănī ş-Alixăuca)...

1960, 4 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Enache Toadre Gheorghe, 91 de ani; amintire din trecutul unui sat:

[Din istoria bisericii de la Drăgăneşti]

Bisărica as' di chiatrî [actuala biserică] ari la vro opdzăşi di ani. Poati chiar opdzăşi nu, da şăp'dză şî şăsî ari!

Carau oaminī cu carîli chiatrî di la Solonéț [carieră la vreo 20 km spre est], cu carîli cu boi. (Ehe, şi boi erau pe-atunşi!)

Ş-apî, ţîn minti, cî şî eu mă suém pi şchelī* cu bolohanu [bolovanul] di chiatrî-n braţî.

Era greu di rîdicat o bisăricî. (Parcî era maşînărit di-aista ca amu?!...)

Da undi-i pristolu* [actualul altar], pîn la aiasta [mai înainte] o fost bisăricî − di lemn! (Ş-ap-o ars.)

Da di greu, apî greu s-o făcut. De-amu la un timp nu era cu şi faşi [n-ajungeau bani]. Ş-apî unu, Búric, o terminat-o − lua o dimirliī* (un pud) di pîni [grîu] vamî.

1960, 28 mai, s. Durleşti, r-nul Străşeni, RSS Moldovenească, de la Miron Leon Gheorghe, 56 de ani; amintire din trecutul unor conducători de țări:

Stalin şî Hitler

Pin triĭză' şî nouă Stalin ave la şăizăşi di ani. Şî s-o-nțăles cu Ghermania [Germania] ca dzăşi ani sî nu şiī războiu.

Da Hitler, mai şmecher, o vinit pisti ruş pi niprins di vesti.

1960, 6 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bînzari Paşa Ion, 57 de ani; 15 practici magice:

BDD-A6897 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[În care parte geografică va fi perechea căsătorită]

După şi s-o ţăsut, fetili di măritat sî-ncalicî pi iţarĭ* sau rostari* şî esî afarî chiuind. Ş-ascultî: di undi s-aud cînī bătînd [hămăind], încoló s-or mărita!

Mai rar, da făşeu lucru ista şî băeţî.

[Încotro se va mărita]

În sara di-Andrii fetili di măritat azvîrl afarî, din pragu casî, cît pot di tari, o şibotî. Ş-apî sî uitî: în cari parti-i chicî botu, în partea şeia a s-sî măriti.

[Aflarea ursitului]

Di pi urdzala din stativi, fetili, cu ochii închiş apucî vo cîtiva şirî, dischid ochī şî li numărî − dacî-s cu părechī, leagî o părechī, c-o aţîşoarî.

Dupa şi s-o mîntuit ţăsutu, fata sî-nşinji cu-aşei părechī di şiri şî, pi noapti, sî culcî pintru ca sa-l jisădzî pi-aşel la cari sî gîndeşti. Dacî-l jisadzî, sî bucurî.

[Încuierea cănii cu apă]

În sara di-Andrii fata di măritat împle-o canî cu apî ni-nşeputî, o puni-ntr-on loc, unde-o-ncuie, da cheia lăcăţî ş-o puni sub cap, cînd sî culcî, pintru ca sî jisădzî cî-i vini ursîtu şî şeri apî.

[Cuţitul care arată ursitul]

Di-Andrii fetili înşibg un cuţît în răchitî ş-a triia sarî îl eu şî-l pun sub pernî ca să-ş afli pin somn ursîtu.

[Chipul ursitului]

Estī obişei ca di Andrii fetili di măritat, cu lumînărĭ aprinsî, mărg la fîntînî, undi sî uitî în jios şî strîgî:

Cari n'i-i ursîtu
di la Dumnedzău-sfîntu,
sî n'i-s-arăti!

Ş-apî unora li s-aratî...

[Vorbe prevestitoare]

În sara di-Andrii fetili di măritat sî duc pi nesîmţîti, cîti una, lîngî fereastrî la o casî ş-ascultî şi sî grăeşti-n casa şeia. Şî stă fata acolo pîn audi pi cariva din casî cî strîgî: ori „Şădz!...", ori „Du-ti!...". Şi-audi mai întîi, aşiala-i norocu ii − dac-audi mai întîi *şădz*, a sî mai şadî nimăritatî, da dacî audi *eş*, or *du-ti*, ar s-sî măriti.

[Rostul balabuştelor]

Obişei di-Andrii. Fetili di măritat fac balabuştī*: li fac din cîti-o mînî di făinî furatî şî tărîţî, c-oleacî di sari: Apî di muet aluatu aduc di la trii fîntîni.

Li-o făcut, li-o copt − li scot afarî, dinaintea casî şî cheamî cînili sî li mînînşi; pe-a cui balabuşcî o mînîncî, aşeea ar s-sî măriti.

[Prezicerea porcului]

La Andrii, fetili cari vrau sî ştiī pisti cîţ ani au s-sî măriti, sî duc la locu undi-i ţînut porcu şî c-o vărguţî îl zgîndăresc [zgîrie] ori îl pălesc uşurel pi schinari şî-i dzîc: „Hudeó la anu!". Dacî porcu taşi, iar i-ating o vărguţî, cu „Hudeo la doi!"..., „Hudeo la trii!".... Şî tot aşa pîn jemi-oleacî porcu − dup-atîţa ani ar s-sî măriti fata.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Cum îi oaia, aşa-i şi norocul fetei]

La Andrii fetili di măritat sî duc la ocolu oilor. Cu ochi-nchiş, la nimerealî, fata apucî di lînî o oaī şî-i leagî o aţî roşî; numai dup-aşeea fata dischidi ochī ca sî-ş vadî norocu: ş-ap cum îi oaia (tînărî, bătrînî, mîndrî, urîtî şî-n cîti şî mai cîti alti feluri), aşă noroc a sî aibî fata în viaţî cu omu.

[Înţelesul unor lucruri din casî]

Cum aflî fata şi felĭ di om a sî aibî?

Di-Andrii una măritatî, o babî..., ascundi şăpti lucruri sub şăpti străchini cu gura-n jios; ascundi oglindî, cheptini, sîrnişī [chibrite], criion, stopcî*, farfişi, merjelī.

Fata, cu ochi-nchiş, rîdicî strachina şî vedi şi lucru-o fost sub dînsa. Sî mai faşi-o datî şî-nc-o datî − păn în trii ori.

Lucrurili şelea-nsamnî-aşă: oglinda − om frumos, cheptinili − om păduchios, sîrnişili − fumători, criionu − învaţat, stopca − beţîv, farfişili − croitor, merjelili − lăcrin'ĭ (ar s-o batî).

[Preţul usturoiului în seara Sfîntului Andrei]

Di-Andrii fetili poartî cu mari grijî cîte-o găşiulii di usturoi − nu cumva sî-i furī flăcăī la vo fatî usturoiu, c-apui Nicuratu îi cîrneşti o mînî, ori un chişior (Doamni, fereşti!).

[Noaptea-n pod cu usturoi, oglindă şi lumînare]

Di-Andrii, noaptea, fetili di măritat sî sui-n pod, c-o lumînari, oglindî şî usturoi. Sî uit-în oglindî şî dzîc aşă:

Cari-i ursîtu
di la Dumnedzău-sfîntu −
sî s-arăti-n oglindî!

[Noaptea-n pielea goală]

În noaptea di-Andrii feti di măritat sî dezbracî di haini la un colţ di casî ş-aleargî di trii ori cu chelea împrejiuru casî. Dac-on flăcău aflî di vraja asta şî e, pi-ascuns, hainili, însamnî c-aşeala-i ursîtu feti.

[Furatul porţilor]

Estī obişei ca în noaptea di-Andrii să sî furi porţîli di la ogrădz cu fatî mari.

Li scot nişti flăcăi şî li duc undeava, mai diparti di ograda fetī!

Ş-ap adăudza li găsăsc oaminī şî li-aduc la loc.

1960, 7 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Elizaveta Petru, 46 de ani; 2 practici magice:

[Ca să se ţese uşor]

Cînd se-nvăleşte* urzala, din şinşĭ în şinşĭ coţ* se pune cîte o pană la sulu din urmă, ca sî margî ţăsătura ca pana di uşor.

[Pentru a visa ursitul]

Cînd mîntuī di ţăsut, fata di măritat e o păreche di şire di urdzalî, o leagî la brîu ori o pune sub cap, ca sî-ş jisădzî ursîtu.

1960, 6 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Vighenea Alexandru, 79 de ani; nupţiale − 9 obiceiuri, o credinţă şi un proverb:

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

Cercatu

Băetu di-nsurat ari pus ochiu pi-o fatî şî nu ştiī: or vre ori nu părinţî feti s-o dăī dupa dînsu.

Mai întîi trimeti pi şineava şercători, într-o jioĭ sara, ori sîmbăta.

[Credinţă despre rostul zilelor pentru *cercat* la părinţii miresei]

Sî trimăt şercători jioĭ sara ori sîmbăta, pintrucî sîmbăta şî jioia îs dzîli di frupt (marţa nu-i ghini, cî...)

[Proverbul marţei]

Marţa-i
de-a hoarţa −

s-amînî, sî strîcî şî cîti şî mai cîti.

Sî poati şî duminica, da cam pi-ascuns (nu trebuī sî afli lumea).

Şercătorī dzîc, părinţîlor feti: „Am vinit sî videm dacî vă-ţ puté învoi sî faşiţ o casî nouî pintru (numili feti) n'iavoastri cu băetu lu (cutari). Dacî nu vă-ţ învoi, nu bănuiţ, da sî nu mai ştiī nimi c-am fost pi-aişi".

Dacî părinţî feti socot c-ar puté sî sî-ncuscrească, sî-nţăleg pi cînd sî viī peţîtorī; dacî nu, spun cî „nu" − şî nu mai vin a' şilora (a băetulu) cu peţîtu (cî s-ar faşi di ruşîni).

Peţitu

Într-o jioi sara, ori sîmbăta, ori duminica, vin la părinţî feti peţîtorĭ. Unu-i starosti (poati şi unu din aşii cari-o fost cu-*nşearcatu*).

Dac-o fost înţălejiri cu *şercătorī*, sînt aşteptaţ. Sî găteşc oliacî − jin şî şiava di mîncarī. Esti di faţî şî fata.

Şî starostili dzîşi: „Am vinit sî videm dacî vî-ţ puté învoi sî faşiţ o casî nouî pintru (numili feti) n'iavoastri cu (numili băetulu) a' lu (cutari)".

Părinţî sî-nvoesc şî sî-nţăleg cu starostili pintru *dzîua răspunsulu* ş-apî stau la masî oliacî, uşurel.

Răspunsu

La *Răspuns* vin părinţî feti la părinţî băetulu, cu starostili: Grăesc dispri cari şî şi dă copchilulu, sî mai tîrguesc. Dacî nu sî-nţăleg, sî strîcî tăt (da mai rar sî-ntîmplî di-aestea).

Tot amu sî-nţăleg cînd sî şiī nunta.

Logodna

Dupa *Răspuns*, dacî s-o-nţăles, tot atunşi fac şî *Logodna* (îs gătiţ di-aşă şiava).

Pun pi mas' o farfurii cu grîu, în cari-s ascunsî douî ineli − di n'iri şî di n'ireasî. Băetu şî fata îş catî inelu pin grîu' şiala

Părinţî băetulu (aşa iara oghişei) da feti o-mbroboditoari, tufli, jĭal*, şerşei, şiboţăli (amu sî dă numa rochiī di matasî). Părinţî feti da băetulu o sutî di carboavi* (înainti) şî di cămeşî (materii).

[Cămaşa mirelui]

Fata di măritat (părinţî ii) ave di dat băetulu materii pintru *cămeşa di n'irī*.

Aduşeu croitoreasa, cari lua măsura şî croe cămeşa. Da cîn sî taī din material, dzîşé cî „Nu taī farfişilī!" − i sî da o garafî di jin ş-apî *tăé*. (Amu îi dă o bîcăţ di materii ş-on prosop, croitoresî.)

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Legarea cu prosoape]

Nunta-nşepi la casa n'iresî.

Oamini nunulu, cu n'irli, nu eu din masî pîn şi nu sî taī jămnea*. Douî fimei din partea n'iresî dau starostilu o jămnī ş-on cuţît ca s-o taī şî sî-nşiapî lumea a lua din masî, da starostili n-o taī păn şi nu-l leagî cu prosop... Ş-ap-îi leagî pi tăţ cari trebî, şî di cumnat, şî di moş...

[Stricarea garafei şi a paharului din care s-a băut la mireasă]

Cînd sî pornesc nuntaşî di la casa n'iresî, s-o ducî la n'irī, cu dzăstrea, cu nunii; strîcî di roata căruţî garafa cu jin (cît o mai ramas) şî paharu din cari s-o băut.

[Rînduiala veche a obiceiurilor]

Înainti sî făşe tătî rînduiala în cutari dzîli, nu sî boţă ca amu tăt într-o dzî.

Vineri, cari ave sî şii n'ireasî, după-nţălejirea di la peţît şî logodit, trimeté *poclon* la nun o cămeşî (pi-o druşcî trimeté).

Sîmbătî s-aduşé, pintru n'ireasî, *pocloani* di la nun − colac mari-mpletit şî garafî cu jin.

După conocării, sîmbătî, *vornişeī** di la n'irī şî di la n'ireasî schimbau gărăfili cu jin şî colaşī.

O *druşcî** de-a n'iresî leaga cîte-o batistî la caī vornişeilor n'irilu. Nînaşa rupé colacu n'iresî şî-l împărţă la nuntaş.

Duminicî sî cununa la bisăricî, frumos.

Luni − legătoarea (leagî n'ireasa di nevastî, e-i de-amu *tînăra*.). Fimeili aduc şî dăruī tineriĭ străchini, ulşioari pintru lapti, marcoteţ*, budăeş*, rădzătoarī, şiaunel; multi di tăti cîti-s di folos la casî.

[Furatul miresei]

Iaca, de-o vorbî, esti-nţălejiri di nuntî, sî gătesc di nuntî ş-a băetulu, ş-a feti părinţ. Da-n timpu ista alt flăcău, pi-ascuns, îi spuni feti cî şî el o iubeşti şî-i gata s-o furi, dacî e vre sî să măriti dupa dînsu.

Şî dacî feti-i plaşi di-aista mai tari, e spuni părinţîlor ii. Părinţî, dac-o-nţăleg, o sfătuī sî fugî, da sî nu sî ducî sîngurî la flăcău acasî − sî şiī în doi cu flăcău'.

Cînd sî furî n'ireasa nu-i pacat, păţăsc ruşînea peţîtorī.

1960, 3 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Banaru Timofte S., 57 de ani; şi Cirimpei Elizaveta Petru, 46 de ani; funerare − 33 de obiceiuri, 3 credinţe şi 4 ziceri-expresii:

Scrîşnirea dinţîlor

Cîn bólnavu scrîşneşti dinţî − ori cî doarmi, ori cî-i treaz − , însamnî cî Moartea îi dă (i-ntindi) *paharu*.

[A-ntinde cuiva paharul]

Moartea i-ntindi *paharu* [îi sugerează că e timpul să moară].

[A bea paharul Morţii]

Be *paharu* Morţî sî zîci cînd bólnavu scrîşneşti din dinţ (ori pin somn, ori ş-aşă).

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

Jisădz cî ț-o cădzut dinții

Dacî jisădz cî ț-o cădzut dinții, îț mor din niamurĭ.

[Lumina din clipa morții]

Cînd s-aşteaptî ca omu sî moarî, aşiĭ cari-s lîngî dînsu îi aprind o lumînari ori cándila, cît încî-i jiu, ca sî nu moarî fărî lun'inî; sî vadî pi undi ari di mărs în altî lumi.

[Închiderea ochilor celui mort]

Omu moari, da ochi-i rămîn oliacî dischiş. Cari-s lîngî dînsu, trebî sî-i apesî pleoapili-n jios şî chiar sî puī cîti-on ban pisti dînsîlī, să sî țînî ochi-nchiş.

[Astuparea oglinzilor]

În casa undi esti mort, s-astupî oglindzîli, s-ascund. Nimi nu sî dreji la oglindî în casa cu mort; la tăț li-i scîrbî, îs mîhniț.

[Anunțare despre mort în sat]

Cum numa o murit şineava, din casa cu mort sî duşi un om la bisăricî sî dăī di ştirī. Unu di-acolo (palamarĭ*, clopotarĭ − carī esti) sunî a mort cu clopotu mai mic: dzîng-dzîng, dzîng-dzîng, dzîng-dzîng.

[Prezența la mort a obiectelor de cult de la biserică]

Cînd o dat di ştirī la bisăricî dispri mort, sî eu di-acolo un sfeşnic*, un fanarĭ* cu candilî, un steag ş-o cruşi, şî li-aduc la casa cu mort. Steagu, cruşea şî fanarĭu li leagî cu cîte-on şărvăt alb şî le-aşaz-afarî lîngî uşa di-ntrari în casî; sfeşnicu − tot îl leagî c-un prosp, da-l țîn în casî, cu lumînări aprinsî, aproapi di capu mortulu.

[Spălarea şî îmbrăcarea mortului]

Doi-trii oamini din mahalî − barbaț la mortu-barbat şî fimeĭ la mortu-fimeī, spalî mortu cu apî caldî şî-l îmbracî, îl încalțî în curat. Aşii cari-o spalat sînt răsplătiț cu prosop, cu haini. C-un bint îi leagî capu, ca să nu i să dischidî gura, mortulu.

[Cum arată capul mortului]

Dacî mortu-i barbat, îi cu capu gol (cuşmî ori pălărīī aproapi nouî dacî i-o ramas, i-o pun lîngî cap şî sî dă di pomanî înainti di-ngroparī), dacî-i fimeī, o-mbrobod cu şalincî şî batistî albî pi didisubt.

[Luarea în seamă a mortului-fată mare şi a mortului-flăcău]

Dac-o murit fatî mari, o gătesc ca pe-o n'ireasî, cu ghirlant* şî coroanî, cu inel pi dejit. Pi băeții şî fetili cu cari-o prietenit, îi însamnî ca vornişei* şî druşti* cu băsmăli şî bucheti.

Dacî mortu-i flăcău, îi pun buchet mari, ca di n'irī, pi prietinii lui îi însamnî ca vornişei şî druşti.

[Unde şi cum este aşezat mortul]

Pi mort, la-nşeput, l-aşadzî în casa şei mari − ori jios, ori pi-o masî, pi-o laițî, pi-on pat; cu capu-nspri icoanî şî chişioarili-nspri işîrī, înspri uşî. Îi pun o iconițî pi chept.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

Mai pi urmî, cînd îi gata săcriiu, îl pun în săcriu tot în aşa felĭ; mînili mortulu − una pisti alta, cu lumînarī în mînî şî c-o batistî în care-i legat un ban. L-acopăr, mortu, c-o pîndzî albî.

[Ce lucruri trebuie să fie în odaia unde-i mortul]

Pe-o masî, aproapi di mort − o strachinî cu grîu ori cu făinî di grîu, pisti cari pot puni şeava bani aşii cari vin sî vadî mortu; o garafî cu jin roşu, douî-trii păhăreli, o fructovniţî* cu turtişoari şî bumboani (o rudî de-a mortulu dă „di suflitu" şelui mort cîte-on păhărel di jin oamenilor cari vin sî vadî mortu şî-i îndeamnî sî eī din fructovniţî cîti şiava „di pus în gurî"). Cătri păreţ sînt scauni pintru-aşii cari şăd oliacă la mort.

[Ce fac acei care vin să vadă mortul]

Aşii cari vin sî vadî mortu, cînd întrî-n casî nu dzîc „buna sara..., dimineaţa..., dzîua", nu dau mîna cu nimi; nişĭ cînd esî din casî nu dzîc n'icî.

Unii îl bocesc pe cel mort, îşi-amintesc în glas di uneli fapti şî vorbi de-ale lui.

Şelor cari-au şădzut oliacî li sî mai dă păhărel di jin, turticî, bumboanî.

Groparī

Dintri barbaţ mai în puteri sînt aleş groparī, şăsî pintru copchil şî opt pintru om marī. Unu-i mai mari pi dînşî. Lucreadzî cu hîrleţî şî lopeţ.

Esti om di la bisăricî ori di la casa ţîntirimulu, cari aratî undi-anumi trebî sapatî groapa.

La sapatu grochi sî lucreadzî trii dzîli, chiar dac-o fac aproapi tătî din prima dzî.

Aşii cu mortu au grijî ca groparī sî aibî mîncari şî jin.

Groparī duc săcriiu cu mortu şî capacu săcriiului, astupî groapa, pun cruşea mormîntulu.

Priveghĭu

În douî nopţ înainti di dzîua-ngropării s-adunî lumī la priveghĭ, tineret mai mult. Stau cu mortu, cî nu-i ghini sî-l laş sîngur.

Şinstesc, şuguesc, sî jioacî-n anumiti jiocuri, de-ali priveghiulu.

Scosu mortulu din casî

A triia dzî dupa şi-o murit (om, fimeī, copchil) îi dzîua-ngropării.

Vin di la bisăricî la casa omulu popa, dascălu, cîntăreţî. Sî faşi *prohodu** mortulu.

Săcriiu cu mortu îl scot afarî groparī, cu chişioarili-nainti, înspri poartî. Rudili mortulu plîng şî boşesc di-asupra săcriiului aşadzat în ogradî, înaintea casî.

În preajma săcriiului sînt aşadzati pi ţoluri şî mesî toati pomenili, cari, cîti una, sînt dati „di suflitu" şelui mort anumitor oamini, cari, prin'ind pomana, dzîc: „Badaprostī".

[Primul aşternut al mortului pe ceea lume]

Pintri primilī pomenĭ sî dă unui om lăişerĭu (sau o ţolincî nouî) ş-o pernî. Aista-i „primu aşternut a' mortului pi şeĭa lumī". Pi lăişerī (ori ţolincî) i-aşternut un şărvăt ori o bîcatî di pîndzî pi cari-i pusî o farfurīī cu găluşî aburindz, şerbinţ.

Masa cu scaunī

Cuiva dintri neamuri mai de-aproapi (unui nepot, de-o vorbî) i sî dă di pomanî o masî, cu faţî di masî pi dînsa, şî douî scaunī.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Pomene cu mîncare caldă, colaci şi vase din care se poate bea]

Pe-o masî-s prigătiti alti pomenĭ: douî-trii farfurii cu găluşĭ şî cu plachiī* aburind, şerbinţ; o garafî cu jin împreunî cu colac, un ulcior cu colac, vo trii-patru stacanī cu colăşei, o caldari cu canî legati c-o batistî (în tăti vasîli esti, noi-nouţî, cîti-oleacî di apî, ca sî aibî pi şeia lumi apî).

Icoanî marī

Sî dă di pomanî la un neam o icoanî mari cu şărvăt frumos pi dînsa.

Coliva

Pi-o batistî-i un blid* cu colivî di grîu ş-o lingurî, li duşi-o fimeī odatî cu mortu păn la ţîntirim; dupa şi-o fost prohodirea la bisăricî, fimeia asta, pi drum spri ţîntirim, dă la lumi cîte-o lingurî di colivî.

Blidu, lingura şî batista rămîn ca pomanî la fimeia cari-o dus ş-o dat colivî.

[Dusul mortului]

Di şelī mai multi ori, di-acasî şî păn la ţîntirim, mortu sî duşī pi năsăliī*, di patru ori şăsî gropari; alţî doi îs cu capacu.

Da mai înainti vremi iara obişei sî ducî mortu pi sanii; şî iarna, şî vara.

În anī di la urmî îl duc pi mort şî cu maşîna.

[Dusul crucii de la capul mortului şi a celor luate de la biserică]

Unuia, cari duşi pînî la ţîntirim cruşea di la capu mortulu, i sî dă di pomanî prosopu legat di cruşī ş-un colac marī.

Tot aşă li sî dă di pomanî, colac şî prosop, şelor cari duc înapoi la bisăricî sfeşnicu, fanaru, cruşea bisărişi, steagu.

Pomenile groparilor

Pintru fiicarī gropar esti leagat colac mari şî batistî cu cîtiva rubli* în locu năsăliilor di undi apucî sî ducî, da pi umăr − materii di cămeşî ori chiar cămeşî gata; şelor di la capac, tot aşă.

Jămni şî pupedzî* pintru bisăricî

Într-un lighean, pe-un şărvăt − o jămni mari şî trii crestéţ* (pupedzî), duşi un om pîn la bisăricî „înaintea oasîlor” şî rămîn acolo (jămnea şî cresteţî), da ligheanu şî şărvatu sînt pomana şelui cari le-o dus.

Póduri cu podurelī

La fîntîni şî răscruşī di drumuri sî opresc la *poduri* (pomeni pi şărviţăl) pisti cari trec mortu şî lumea cari pitreşi mortu (fărî a calca pomana); la podurili estea popa citeşti *prohodu*, copchiilor li sî dau capeĭşĭ* drept în mînî ori pusî, zvîrlitī, jios.

O fimei duşi podurelili în desaji, cari-i rămîn iĭ di pomanî, c-on podurel.

[Anunţare pentru săteni despre aflarea mortului la biserică]

Cînd ajiung cu mortu la bisăricî şî cînd esî di-acolo, clopotariu traji clopotu „di mort”, ca lumea din tăt satu sî afli cî-i mortu la bisăricî.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Răsplătire pentru popă şi dascăl]

Pi lîngî taxa di-nmormîntari, popi şî dască'lui li sî dă cîti-o tătuşîī* (batistî cu lumînari) şî şărvăt pi umăr; douî părț din bani şî pînea adunatî sî dau popi, a triia parti − dască'lui.

[Găina dată de pomană la groapă]

O găinî sî dă di pomanî, pisti groapî, înainti di îngropari, unui sarac ori şelui mai mari pi gropari.

Sărutarea di pi urmî

Înainti de-a acoperi mortu ş-a puni capacu, rudili apropiati sărutî mortu, ori mîna lui, ori numa iconița.

[Iconița ca pomană]

Înainti de-al acoperi pi mort sî e iconița di pi cheptu lui şî sî dă di pomanî cuiva din neamuri.

Îngroparea

După şi popa însamnî cu hîrleț, în cruşī, groapa, groparī, cu frînghiĭ anumi, dau drumu săcriiulu în groapî; scot frînghiili; popa strocheşti cu jin sfințît groapa; fiicari din lumea vinitî cu mortu aruncî pisti săcriu o mînî di țărnî.

O rudî mai apropiatî a mortulu pofteşti, cu glas tari, lumea la praznic* în cutari loc (di şelī mai multi ori la casa undi-o trăit şel înmormîntat).

Masa di pominirī (praznicu)

Pi multi mesî, pusî de-a lungu una lîngî alta, sînt adusî mîncăruri. Oamini s-aşadzî pi scaunili cari-s pusî la mesî. Sî spuni „Tatu nostru". Lumea mînîncî din bîcatili di pi masî. „Di sufletu" şelui mort sî dă şî cîti-on pahar di jin (după putinți − şî mai multe). La urmî iar sî spuni „Tatu nostru".

Dacî n-o-ncăput la mesî tătî lumea, pintru-aşii ramaş „la gard" sî puni-a doua oarî masî cu-aşeleaş bîcati.

[Pomenirea cu praznic după anumite perioade]

Sî fac mesî di pominirī pintru oaminĭ anumi cheamaț din timp (nu pintru oricari-o fost la-nmormîntari său doreştī sî viī), groparī − numaidicît; sî fac aşă praznişī la trii dzîli di la moarti, la şăpti dzîli, cînd s-o-mplinit patrudzăşi di dzîli, la jima di an; apoi şăpti ani în fiicari an la dzîua cînd o murit ori oliacî mai înainti.

[Îngroparea sinucigaşilor]

Şiĭ cari-ş pun capît dzîlilor, nu sî-ngroapî cu popî; sînt îngropaț la hotar fărî prohodirī* biserişeascî.

[Două ziceri despre sinucigaşi]

Îş pun capăt dzîlilor.

Ş-o făcut sama.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Credinţă despre sinucigaşi]

Aşiĭ cari-ş pun capît dzîlilor sî fac strigoi şî esî noaptea di undi-s îngropaţ, îmblî pi drumuri şî-i calişesc pi şiĭ viĭ pi undi-i întîlnesc.

1960, 7 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bontea Mărioara Alexei, vreo 55 de ani; 4 datini funerare:

Páusu*

Uşa di la casa şei marī, undi-i mortu, îi dischisî, da pisti dînsa, cum şădi dischisî, îi pus un podurel* alb, cari sî duşi cu mortu pîn la groapî; la podurelu ista sî dzîşī *pausu*.

Desajī cu podurelī

Fimeia, cari duşi desajī cu podureli odatî cu dusu mortulu, cîşligî la urmî un podurel şî desaji îi rămîn ii.

[Găina de pomană, la mort]

La-nmormîntari sî dă pisti groapî, di pomanî, o găinî jiī; sî dă sî-i şiī mortulu di folos, pi şeia lumi.

[La trei zile după înmormîntare]

A triia dzî după şi-l îngroapî pi om (copchil, bătrîn, cum n-ar şi) vin la mormîntu lui cariva din neamurili mai de-aproapi, di sînji; atămîiadzî* mormîntu, rîdicî* şi dau di pomanî, *di sufletu* şelui îngropat.

1960, 7 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Bontea Zina Petrea, vreo 25 de ani; 3 datini funerare:

Coliva

Coliva-i din grîu şert. Sî dă la mort şî la praznişi. Cu dzahár sî faşi, cu n'edz di nucî; i sî faşi di-asupra o cruşi di dzahar orĭ di bumboani lungueţî. Sî faşi-amu şî din oredz, da mai rar; mai mult îi din grîu.

În loc di colivî, toamna sî rîdicî* merî, prasadi, perjî-buni, struguri di poamî.

[Despre ce se boceşte]

Boşesc di multi ori: „Cararea pi cari ai mărs plînji după tini; iarba di pi dînsa tu n-ai s-o mai păşăşti. Chişioarili tali iarbî verdi n-or mai calca, Mînili tali s-or hodini, di lucrat n-or mai lucra; cî ta-a-ri mult s-au ostinit!". Şî dispri tăt şi-o fost în viaţa şelui cari-o murit.

Focuri la morminte

În noaptea dinspri Paştī, dupa n'edzu nopţî, s-aprind focuri la morminti. Duc di-acasî bîcăţ di lemn, beţî, şiocălăī − li-aprind la cruşī.

Eu într-un hîrbuşor tămîī ş-atămîiadzî mormîntu undi aprind focu.

Eu di-acasî ş-o straistî cu păscuţ, ouî roşî, turtelī şî li dau di pomanî la cari vin la focu di la mormînt; aşiia dzîc: „Badapróstī"; dupa n'edzu nopţî dai di pomanî cu „Hristos-u-nvet!" şî sî răspundi cu „Adivarat-u-nvet! Badapróstī.".

1960, 28 mai, s. Durleşti, r-nul Străşeni, RSS Moldovenească, de la Miron Leon Gheorghe, 56 de ani; medicină populară:

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

[Îmbolnăvirea de cîrtiță* şi lecuirea ei]

Di undi sî e cîrtița?

Di la fimeia-ngreunatî sî e, dacî aşeea, din greşalî, s-o uşurat pi mojilî di cîrtiții.

Undi sî faşi?

Cîrtița sî faşi la copchil pi mînî orî şî-n alt loc.

Cum sî lecueştī?

Sî e țărnî di la nouî moşunoaī di cîrtiții şî sî puni în scăldătoarea copchilulu... Ş-apu sî muntuī.

1959, 4 februarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Alexei Ilie, 81 de ani; poveste nuvelistică:

Curnuta şî Nevoia

O fost un om sarac. Ş-avé copchiĭ mulț. Da la bătrîneții Dumnedzău i-o mai dat un prunc.

Trebué sî botedzî pruncu, şî nu mai ştié pi şini să-l eī di naş. Sî duşī la şela − nu-i boteadzî, sî duşī la şel'lalt − nu-i boteadzî. Dacî iara sarac, şini-l mai baga în samî?!

Şi era sî facî?...

Într-o dzî, cu bățu-n mînî, sî porneşti ca-nspri Cotijăni [aproape de satul povestitorului].

Cum numa urcî primu deal, dă de-o stînî. Taman erau oili-n strungî, şiobeni − gramadî [toți la-un-loc].

− Da un ti duşi, băicăi, aşă mîhnit? − îl întreabî unu din şiobeni.

− Vai di pacatili meli... Amu, la bătrîneții, n'i-o făcut [născut] fimeia. Şî m-am pornit în lumi sî găsăsc un om cari-a vre sî şiī naş, sî-n'ĭ botedzî pruncu.

− Da şi, în satu n'iatali n-o avut şini-ț creştina pruncu?

− N-o avut, cî-s om sarac,

da la omu sarac,

esti-o vorbî,

niş boī nu trag...

Şî dă sî margî mai diparti, da un şioban mai în vîrstî îi dzîşi:

− In stăi n'iata oleacî. Hai cî-ț botidzăm noi pruncu, şî nu mai îmbla pi drumuri.

Tari s-o bucurat ghetu om, da li mai spuni cu dureri:

− Oamini buni, vă mînțăn'esc di bunîvoințî, numai, sî mă crediț, eu n-am n'icî nişi în casî, nişi pi lîngî casî. Trăesc mai mult din n'ila Şelui di Sus.

Atunşi scutarĭu* scoati trii carboavi* şî i li dă:

− Na di la mini carboavili estea!

Şiobanu cari da oili-n strungî îi dă şî el trii. Mai dă şî başĭu* trii carboavi...

Şî sî duc iĭ pi urmî la bisăricî şî creştineadzî pruncu omulu.

Ş-o făcut şiobeni-o cumătrii di s-o n'inunat satu! Scutari-o dăruit la cumătrii o oaī țîgaī, başĭu o dăruit una brumăriī, da şel din strungî − o cîrlanî curnutî.

Pi urmî s-o dus cu tățî la tîrlî ca sî aleagî oili omulu.

Cînd s-o aprochiet acolo, da şeli trii oi dăruiti s-alesăsî sîngurī şî işîsî într-o marjinî. Omu şel sarac sî uĭtî cu dragosti la şeli trii oi şî dzîşi:

− La şi sî li duc acasî, dacî n-am nişi o pănuşî în ogradî?...

Atunşĭ fimeī-sa, cari vinisî şî e, tari bucuroasî, îl sfătueşti pi barbat-su:

BDD-A6897 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

− E-li, omule, c-om faşi noi şeava cu dînsîli. Poati le-om duşi la tîrg duminicî ş-om mai faşi un ban la casî.

O luat omu oili din urmî şî, înşetişor, hai-hai, hai-hai, o ajiuns acasî.

Şî cînd o ajiuns în prag, uşa sîngurî s-o dischis; ş-o întrat oili tustrelī în casa mai mult goalî a omulu.

Numai Nevoia şîde ţanţoşî în capu mesî. Curnuta atunşi s-aprochiī di masî şî-i dzîşi:

− Tu aişia-n'ĭ ştdz, gospodino? Sî eş afarî, cî i-amuş ti fac una cu pămîntu!

Nevoia − cîrc încoaşi, mîrc încolo, da nu sî dă işîtî. Curnuta o e întri coarni, sî rîdicî în douî chişioari şî cînd n'i ţ-o trînteşti în n'ijlocu casî, numai sî cutremurî ferestrili! Apoi o mai rîdicî o datî în sus şî-i dzîşi:

− Sî ti duşi la boer, cî acoló ţî-i locu, nu aişi!

Şî n-o avut Nevoia şi faşi − s-o dus.

Şî dacî i-o scos Nevoia din casî, omu o-nşeput a sî-mbogăţî; da boeriu, cu Nevoia-n casî − a sărăşi...

1960, 7 august, s. Roşieticii Noi, r-nul Floreşti, RSS Moldovenească, de la Suvac Vasile Ion, 20 de ani; anecdotă:

Timpul de-afară

Un sărac isteţ la minte se-nnămise argat la popa.

De cu sară popa-i dă de grijă:

− Pi la o bîca' di noapti, dac-a fi sănin, ai sî ti duşi la arii, sî găteşti di bătut snochī şii di grîu; iar de-a fi înourat − la pădure, după nuele.

Sî culcî ii...

Pi la n'edzu nopţî popa-l trezăşti pi argat şî-l trimeti-afară, sî vadî cum îi vremea − di arii or di păduri...

Es-argatu-afarî − ei, undi s'sî ducî el amu, noaptea, dacî ii somn?! Întrî-napoi în casî şî-i spuni popii:

− Părinti,

afară-s nouri printre steli −
nişi di grîu, nişi di nueli!

Şî s-o culcat la loc...

1959, 23 iulie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Cirimpei Alexei Ilie, 81 de ani; snoavă:

Calul ţiganului

Într-o dzî di toamnî un om îş strînjé bostanī dintr-un lan di cătri drum.

Iaca treşi pi-acolo un ţîgan. Da ţîganu, dacî nu vădzusî păn atunşi bostani, dzîşi „Doamni-ajiuti" şî-întreabî:

− Şi strînjĭ, badéi, în lanu ista?

− Ouî di cal, nu vedz!?

Patima ţîganulu − caii. Da nu-i ave...

− Cum am faşi, badei, dzîşi el, sî-n'ĭ dai macar un ou?

− Ajiutî-n'ĭ sî-i strîng pi tăţ la o gramadî, lîngî hat, şî la urmî ţî-i aleji unu cari ţ-a plăşé mai mult.

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

Lucreadzî ii păn adunî tăţ bostanī şî, după cum le-a fost înţălejirea, îş aleji ţîganu un bostan frumos, cari i-o părut mai mari.

− E-he, l-ai ales taman pi Surelu! − dzîşi omu, jiunghiindu-sî a rîdi...

− Da cum sî fac, badei, ca sî iasî mîndzu din ou?

− Păi, uite cum: ti duşi undeava la cruşili drumulu pi muchiī di deal, strînjĭ cîţva tîrtanĭ* pintru cuibarĭ, pui acoló bostanu, ti-aşădz di-asupra şî nu ti rîdişi pîn şi crapî ou' sî iasî mîndzu. Da nişi sî nu grăeşti cu şineava cît stai pi ou.

O-nţăles ţîganu şi ari di făcut, o ajiuns la o răscruşi di drumuri pi-o muchii di deal, ş-o făcut cuibarĭu, s-o pus pi bostan şî numai din cînd în cînd făşe cum faşi cloşca: clonc, clonc, clonc.

Iaca treşi pi-acolo boeriu cu trăsura:

− Şi-i cu tini, mai ţîgani? Şi faşi aişi?

− Clonc, cucoani!

− Tu răspundi la-ntrebari, nu-nĭ cloncăī.

El iar:

− Clonc, cucoani!

Atunşi boeriu − jăp, jăp cu ghişiuşca!

Ţîganu − tot „clonc" şî „clonc".

Şî cînd l-o răzghit mai tari un şfichi di ghişiuşcî, o sărit ca ars di pi bostan şî c-on chişior l-o clintit din loc, da bostanu − de-a dura la vali! Ţîganu − dupa dînsu! Bostanu-ş e hod* mai mari − ţîganu nu sî lasî, aliargî! Dă bostanu într-un hop vîrtos şî sî disfaşi-n douî, da taman acolo, în pîrloagî, un culcuş di epurī − sari-on epuroi ş-o e la deal chiar pintri chişioarili ţîganulu!

− Tîr, tîr, tîr, Surelu teti*! − strîgî ţîganu.

Tîr, tîr, tîr, nu alearga,
tetea* ordz curat ţ-a da!

1960, 29 ianuarie, s. Drăgăneşti, r-nul Lazo (Sîngerei), RSS Moldovenească, de la Gerasim Gheorghe Ion, 57 de ani; snoavă:

Popa cu iapă cununată

Merjé popa cu matuşca* în căruţî. La căruţî − o iapî bunî!

Sî-ntîlnesc pi drum c-on tînăr. Tînăru şela:

− Buna dzîua, părinti!

− Bunî sî-ţ şiī inima.

Dau mîna, băitanu pupî mîna popi şî dzîşi:

− Părinti, eu tari-aş vre sî mă cununi, sî şiu şî eu în rînd cu lumea.

− Cu şini s-ti cunun?

− Cu şini-a şi, macar şî cu iapa asta, numa sî ştiu c-am primit cununia. Plătesc!

Dac-audi popa di platî, îi dzîşī:

− Costă o mie de lei cununia.

− Plătesc o miī chiar amu! − şî scoati banī.

− Hai cî ti cunun, dzîşi popa şî dishamî iapa, o pune-alăturĭ di drumeţ.

− Cum ti cheamî, fiule?

− Costache.

Îl aşadzî lîngî iapî şî-i poartî-mprejiuru căruţî, cîntîndu-li:

− Sî cununî robu lui Dumnezău Costache cu roaba lui Dumnezău Roaiba!

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

Păn în trii ori i-o purtat.
− Să vă fie de bine!
Tînăru Costache o dat miea şi-o pupat mîna popi:
− Mînţămăsc, părinti!
Sî suī Costache calari şî − la drum! Popa-l strigî:
− Da la şi-nī ei iapa, Costache?
− Asta nu-i iapa matali, părinti,
da-i fimeea me,
c-am primit cununiī cu e!
(Da iapa şeia făşe dzăşī mii.)
− Măi Costache, iapa faşi multi mii.
− Poa' sî facî multi mii că-i şî frumoasî!

Preuteasa-i dzîşi popi;
− Ei, vedz şi-ai făcut?!
− Ghini c-am dishamat-o macar, c-am avut sî „cunun" şî căruța. De-amu-i şîde sînguri-n căruțî, cî eu am sî trag la hloabi*.

G L O S A R

atămîi<u>a</u>dzî − afumă cu tămîie (*atămîiadzî mormîntu*).
balabu<u>ş</u>tī − turtişoare de ritual (*di-Andrii. Fetili di măritat fac balabuştī)*.
b<u>a</u>şĭu − cioban care pregăteşte la stînă brînza şi urda (*dă şî başĭu trii carboavi*).
blid − farfurie, strachină (*un blid cu colivî di grîu*).
budă<u>e</u>ş − vas în care se bate/alege untul (*Fimeili [...] dăruī [...] budăeş, rădzătoarī, şiaunel*).
cap<u>e</u>ĭşĭ − monede ruseşti şi sovietice (*copchiilor li sî dau capeĭşĭ*).
carbo<u>a</u>vī − monede vechi de argint (*Părinţî feti da băetulu o sutî di carboavi; scoati trii carboavi*).
cî<u>r</u>tiță − bubă (*Îmbolnăvirea de cîrtiță şi lecuirea ei*).
coțĭ − dimensiuni a cîte vreo 630 cm (*din şinşĭ în şinşĭ coț*).
crest<u>e</u>țĭ − pînicele în chip de hulub; pupăză (*o jămni mari şî trii crestéț*).
dimirl<u>ī</u>ī − aici, măsură pentru vreo 16 kg de cereale (*lua o dimirliī, [cît] un pud, di pîni vamî*).
dr<u>u</u>şcî, dr<u>u</u>ştī − domnişoare de onoare la nuntă (*O druşcî de-a n'iresî; Pi [...] fetili cu cari-o prietenit le însamnî ca [...] druştī cu bucheti*).
fan<u>a</u>rĭ − felinar bisericesc (*un fanarĭ cu candilî*).
fruct<u>o</u>vniț<u>ĭ</u> − fructieră [?] cu picior (*o fructovniț<u>ĭ</u> cu turtişoari şî bumboani*).
ghirl<u>a</u>nt − văl de mireasă (*o gătesc ca pe-o n'ireasî, cu ghirlant şî coroanî, cu inel*).
hloabī − prăjinile căruței, între care se înhamă calul; hulube (*eu am sî trag la hloabī*).
hod − avînt, viteză (*Bostanu-ş e hod mai mari*).
iț<u>a</u>ri − aici, dispozitiv de lemn care ajută la mişcarea ițelor în stative (*sî-ncalicî fetili pi iţarĭ [...] şî esî afarî chiuind*).
îvăl<u>e</u>şte (urzeala) − înfăşură pe sulul războiului de țesut (*Cînd se-nvăleşte urdzala*).
j<u>ă</u>mnea − pîine rituală împletită avînd formă dreptunghiulară (*nu eu din masî pîn şi nu sî taī jămnea*).

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)

jĭal − ţesătură de lînă, şal (*da feti o-mbroboditoari, tufli, jĭal, şerşei*).

marcoteţ − vas conic de lut cu fund mic şi larg la gură (*Fimeili aduc şî dăruī tineriĭ [femei] străchini, ulşioari pintru lapti, marcoteţ*).

matuşca − preoteasa (*Merjé popa cu matuşca în căruţî*).

năsălĭĭ − targă pentru dusul sicriului cu mort (*mortu sî duşī pi năsălĭĭ*).

palamarĭ − paznic şi îngrijitor de biserică (*Unu di-acolo (palamarĭ, clopotarĭ [...]) sunî a mort cu clopotu [...] mic*).

pausu − podurelul de pe uşa deschisă unde se află mortul (*la podurelu ista sî dzîşī* pausu).

plachiī − pilaf dulce din păsat sau orez (*farfurii cu găluşĭ şî cu plachiī*).

podurel − colăcel învelit în şervet (*un podurel alb, cari sî duşi cu mortu pîn la groapî*).

praznic − masă de pomenire a unui decedat (*pofteşti, cu glas tarī, lumea la praznic*).

pristol − masă în mijlocul altarului (*undi-i pristolu [...] o fost bisăricî − di lemn*).

prohod, prohodirī − serviciu preoţesc de înmormîntare (*Sî faşi prohodu mortulu; sînt îngropaţ la hotar fărî prohodirī*).

pupedzĭ − pînicele în formă de pasăre (*pupedzĭ pintru biserici*).

rîdicî − înalţă de la pămînt sau de pe masă de cîteva ori, odată cu anume slujire a preotului, ceea ce se va dărui pentru mort (*rîdicî şi dau di pomanî; toamna sî rîdicî merî, prasadi, perjî-buni, struguri di poamî*).

rostarĭ − speteaza de rostuire a iţelor în stative (*sî-ncalicî fetili pi [...] rostarĭ şî esî afarî chiuind*).

rublī − bancnote ruseşti (*batistî cu cîtiva rubli*).

scutarĭu − cioban cu funcţie principală în gospodărirea stînii (*scutarĭu scoati trii carboavi şî i li dă*).

sfeşnic − suport pentru lumînări, al bisericii (*eu di-acolo un sfeşnic, un fanarĭ cu candilî, un steag ş-o cruşi*).

stopcî − pahar pentru 100 g (de rachiu şi alte lichide) (*ascundi oglindî, cheptini [...], criion, stopcî, farfişĭ, merjelī*).

şchelī − schele (*mă suem pi şchelī cu bolohanu di chiatrî-n braţî*).

tătuşîī − prosop cu lumînare pentru oficianţii bisericii (*popiĭ şî dască'lui li sî dă cîti-o tătuşîī*).

tetea, tetī − tata, tatei (*Surelu teti! − strîgî ţîganu. − Tîr, tîr, tîr, nu alearga, / tetea ordz curat ţ-a da!*).

tîrtan − plantă cu bogată ramificaţie sferică a tulpinii (*strînjĭ cîţva tîrtanĭ pintru cuibarĭ*).

urueşî − urieşii (*Şi oaminĭ o şi fost şî urueşî şiĭa?*).

vornişei − flăcăi de onoare la nuntă (*vornişeī di la n'irī şî di la n'ireasî; Pi băeţî [...] cu cari-o prietenit îi însamnî ca vornişei*).

BDD-A6897 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:55:48 UTC)